

פרק סז

1234567

גוים בבית הכנסת

שיטות הראשונים: המהר"ל כותב שיש מקומות שאין מניחין שום גוי להיות בבית הכנסת בשעת נ"כ¹.

באחרונים מובאים כמה סיבות למנהג זה².

להלכה: הברכי יוסף דוחה מנהג זה, ופוסק שצריך לברך ברכת כהנים גם בנוכחות של גוי³. וכן מביא הילקוט יוסף⁴ כמה פוסקים שסוברים שאין לבטל נ"כ משום נוכחות הגוי בבה"נ.

1. שרית מהר"ל החדשות, סימן כ"א. [זה א' מהסעמים שהוא מביא למה צמצמו במצות נ"כ בחר"ל].
2. הזרע אמת (ח"ג סימן י"ב) מביא סיוע למנהג זה ע"פ הזוה"ק. כתוב שם (נשא דף קמ"ז ע"ב, ע"פ הסולם אות קע"ב) שבהיה שעתא של ב"כ יש השראת השכינה, "דאתגלי סתימא עתיקא דעתיקין", ולכן יש חשש שבהיות שם איש אשר לא מזרע ישראל, הוא יעכב השפעת הברכות. כמו שמצינו בזוהר (משפטים דף קכ"ד ע"א, אות תקמ"ו ע"פ הסולם) שפעם א' עלו ישראל לירושלים לחוג את החג ונתערבו עכ"ס עמהם, ובשנה ההיא לא נמצאו ברכות בעולם. [בזוהר (נשא דף קמ"ו ע"א אות קכ"א ע"פ הסולם) כתוב מבפורש, "כה תברכו את בני ישראל, ולא לשאר עמין"]. הוא מביא עוד סיבה, "הוי דומיא למש"כ חד"ל, שאין מראין ס"ת לגוי. ואיכא ג"כ חילול ה', שישחקו עלינו הגוים וישיחו בנו בחוכא ואיטלולא".
- היוסף אומץ (לחיד"א, סימן ע' אות ד') כותב שאפשר שזה נכון ע"פ מש"כ השר"ע בסימן נ"ה סעיף כ' [בענין צירוף עשרה למנין], ש"א שצריך שלא יהא מפסיק דבר שאינו נקי או עבודה כוכבים. [ע"ש שנחלקו האחרונים אם מיירי דוקא בע"ז גופא או גם בעובד ע"ז. [עיין באשכול (הל' ב"כ) שמביא את דברי ר' אחאי גאון, שאם ע"ז נמצא בין הכהן המברך לבינו הוי הפסק. ומעיר על זה שהוא דוקא בעניית אמן, אבל לענין ב"כ לעם שבשדות, שאין צריכין לענות אמן, לא הוי הפסק].
3. ביוסף אומץ שם. הוא מסביר, ע"פ הספר בית דוד, שזה שגוי מפסיק היינו כשהמברך ברשות א' והעונה אמן ברשות אחר. אבל אם המברך והעונה עומדים ברשות א' ולכן מצטרפין, אין הגוי מפסיק. הוא דוחה גם את הטעם "כדי שהגוים לא ילעיגו עלינו", שמשום זה אין לבטל מצות נ"כ.
4. אות כ"ד.

דינים השייכים לקהל

פרק סח

החובה להתברך

שיטות הראשונים: לדעת הריטב"א¹ אין שום מצוה על ישראל להתברך. בספר חרדים כתוב, "וישראל העומדים פנים כנגד פני הכהנים בשתיקה, ומכוונים לבם לקבל ברכתם, הם נמי בכלל המצוה"². [יש באחרונים דיוקים בעוד ראשונים בענין זה³].

שיטות האחרונים: הרבה אחרונים מביאים את דברי הספר חרדים, אבל נחלקו בהבנת דבריו. ההפלאה הבין שכמו שיש מצות עשה על הכהנים לברך את ישראל, יש מצות עשה גם על ישראל להתברך⁴. וכן כותב החת"ס, שכהן מוציא את ישראל ידי חובתם⁵.

1. בחידושויו על מסכת סוכה לא: (שנדפס בתוך חידושי הרשב"א).
2. פרק י"ב (ד') מצוה י"ח. וכן דעת המב"ט (בספרו אגרת דרך ה', נעילת שערים פ"א אות ט"ו) וד"ל: מצוה ט"ו – הכהן שיברך את ישראל וישראל יקבלו ברכתו, ולא יאמר מה תועיל ברכת הדיוט זה, והרי הם בכלל המצוות (מובא בהערה שם בספר חרדים).
3. העמק ברכה (אות ז') מביא ראיה לדברי ספר חרדים מספר המקצועות (המיוחס לרבינו חננאל) המובא בפירוש הראב"ד למסכת תמיד (ז, ב). מדובר שם על כהן שנכנס לבית שנמצאת שם נדה, ורוצה אח"כ לישא כפיו. לגבי ברכת כהן זה, המקצועות כותב, "תפלתו על ישראל תועבה... ולא עוד אלא שאינו מוציא את ישראל ידי חובתו" (ראה פרק ס"א אות א"ב). [וכן נראה דעת ר' יהונתן מלוניל (בחידושויו למגילה) שכותב: "קטן אינו פורס על שמע דהא אינו מחוייב בדבר ואינו מוציא רבים י"ח. ואין נושא את כפיו מהאי טעמא גופה"].
- הגר"פ פערלא, על ספר המצות לרס"ג (עשה ט"ז), רוצה להוכיח מדברי הבה"ג שיש מצוה על הציבור להתברך (מזה שהבה"ג מונה מצוה זו גם במספר הס"ה פרשיות, ע"ש).
- החת"ס (סימן כ"ב) רוצה להוכיח מהתוס' (ר"ה טז: ד"ה ותוקעין ומריעין) שגם הם סוברים שמוטל על ישראל להתברך. גם בש"ת לבוש מרדכי (סימן א') מדייק מהתוס' (ר"ה כח: ד"ה הכא) שכן ס"ל. מאידך גיסא, הסביב ליראיו (על היראים אות י"ב) טוען שמספר היראים וגם מהתוס' (שבת קיח: ד"ה אילו היו אומרים) משמע שאין חיוב על ישראל להתברך, ע"ש.
4. בכתובות כ"ד: הוא מדמה את זה ליבם ויבמה שיש מצוה גם עליה להתיבם. המנחת חינוך (שם) מעיר שלפי דעה זו החיוב חל גם על נשים, שמדאורייתא לילה הוי זמן לנ"כ והוי מ"ע שאין הזמן גרמא. לקט הקמח החדש (אות ז') כותב שגם אם אין עליה חובה להתברך, בודאי נכון שתתברך, משום דגם נשים בעי ברכה כמו דבעי רחמים. יש אחרונים הסוברים שאשה נשואה מתברכת מטעם בעלה (ראה פרק מ"ד הערה 17).
5. סימן כ"ב. [מה שהוא הביא כמקור הרא"ם בספר היראים, נראה כט"ס. וכן מעירים הסביב ליראיו

אמנם יש הרבה אחרונים שמבינים, שאפילו לשיטת החרדים, אין מ"ע על הציבור להתברך, ולכן אינם מבטלים שום מצוה אם אינם שומעים את הברכה. אלא שיש ענין שאם הכהנים מברכים, ישמעו ויכונו לבם להתברך מהם⁶.

להלכה: בפוסקים אין הכרעה ברורה בענין זה. הביאור הלכה⁷ מצטט את לשון החרדים. כה"ח⁸ מזכיר את דברי ההפלאה. ערוה"ש כותב [בכוונת החרדים] שאין עליהם מ"ע ממש, אלא שאם אינו חושש לברכת כהנים, הוה כבועט בברכותיו של הקב"ה⁹.

[אוצר החכמה]

והגר"פ פערלא הנ"ל]. אמנם הוא כותב בתשובה אחרת (סימן קס"ז) שלדעת רוב הפוסקים אין מ"ע על ישראל להתברך, וצ"ע.

וכן דעת הבית אפרים (מובא באורח נאמן אות ד') שיש מ"ע על ישראל להתברך. וכן משמע מהקדן אורה (סוטה) שיש עליהם חיוב. וכ"כ בספר הלכות קטנות (שאלה ש"ו), "כך הציבור שנתחייבו ב"כ זו מאחר שעלו כהנים לדוכן".

6. לדעת הגרע"א (מובא בשו"ת החת"ס סימן כ"ב) אין ענין להוציא ישראל ידי חובתן [למרות שהביא את דברי החרדים בהגהות שלו על שר"ע (בסעיף א')].

הפתחי תשובה (יר"ד סימן שס"ד סק"ד) מביא מתשובת חות יאיר, שישראלים מצווים לשמוע ב"כ, וכל שאינו שומע במזיד אינו בכלל הברכה. מדבריו משמע שדוקא אינם בכלל הברכה אבל לא ביטלו מצות עשה.

המהר"א (בספר יהודה יעלה סימן מ"ו) מסביר בדעת החרדים שהישראלים בכלל המצוה, מפני שזולתם א"א לכהנים לקיים המצוה שעליהם. אבל לא נקראת מ"ע על ישראל, שאם אינם רוצים להתברך מהכהנים ודאי אינם עוברים בעשה.

וכן כותב התר"ח (אות ב') שאין חיוב על הציבור להמציא כהנים להתברך מהם. וכן מאריך בזה הדבר אברהם (ח"א סימן ל"א) שאין חיוב כלל לחזור אחר ב"כ. ואפילו אחר שקראו "כהנים" ויצא ולא שמע ב"כ לא ביטל מ"ע. אלא שהמצוה היא שכשהכהנים מברכין את הישראלים הם יכונו לברכה. ובזה הוא מבין שאין מחלוקת בין הריטב"א (הנ"ל) ובין הספר חרדים.

וכן דעת הפתח הדביר (אות י"ז), ומביא סיוע מהא"ר (ס"ק ס') ומספר שושנים לדוד (על משנה מגילה ד, ה).

גם השירי קרבן (נזיר ז, א) כותב שאין ישראל מצווה להתברך, וכ"כ בשו"ת משאת משה (סימן ג'). וכן נראה דעת הגינת ורדים, שכותב (סימן י"ג) בענין כהן שכבר בירך ב"כ פעם א' ובא לציבור אחר ואין שם כהן אחר: יברכם "שלא להניחם בלא ברכת כהנים". משמע מדבריו שהוא לא בא להוציא אותם י"ח, אלא שלא תחסר להם הברכה. עיין גם בטורי אבן (מגילה כד: ד"ה חיפני ובישני).

7. בתחילת סימן קכ"ח.

8. סוף אות ח'.

9. סעיף ד'. בשו"ת אג"מ (ח"ג סימן י"ז) כתוב, "ולהסוברים דיש מצוה על ישראל להתברך, פשוט שלא שייך ברכת 'אשר קדשנו בקדושתו של אהרן' להישראלים המתברכין".